

AANPAKPLAN: KINDEREN VAN FEMICIDE SLACHTOFFERS EN FEMICIDE OVERLEVERS

NOVEMBER 2025

Barbara Godwaldt,
Adviesbureau Stop femicide
In samenwerking met de Federatie
Nabestaanden Geweldslachtoffers en Blijf Groep

INHOUDSOPGAVE

I. INLEIDING

<i>Inleiding</i>	4
<i>1.1 Punten van aanpak</i>	6
<i>1.2 Bijdrage van Hanneke Bakker</i>	7
<i>1.3 Bijdrage van Lena Olivier-Martens</i>	8

II. HERKENNEN EN ERKENNEN VAN INTIEME TERREUR

<i>2.1 Preventie: Kinderen vanaf jonge leeftijd lesgeven over empathie, (gender) gelijkwaardigheid, relaties en verantwoordelijkheid</i>	10
<i>2.2 Kennis vergroten over de gevolgen van intieme terreur en femicide op kinderen</i>	11
<i>2.3 In dader-kind contact de behoefte van het kind boven de rechten van de dader plaatsen</i>	13
<i>2.4 Gespecialiseerd onderzoeksteam bij de Raad voor de Kinderbescherming en de Gecertificeerde Instellingen</i>	15
<i>2.5 Straf- en familierecht verbinden</i>	17
<i>2.6 Privacy mag veiligheid niet in de weg staan</i>	19
<i>2.7 Doorprocederen als geweldsvorm onmogelijk maken</i>	21
<i>2.8 Geen beslag op spullen van kinderen en jongvolwassenen bij plaats-delict</i>	22
<i>2.9 Daders en familieleden die geen verwanten zijn van het slachtoffer niet laten erven van het slachtoffer</i>	23
<i>2.10 Automatische kostenvoorziening in de zorg voor kinderen van femicide slachtoffers</i>	25
<i>2.11 Bieden van praktische, financiële en psychologische zorg/ondersteuning voor jongvolwassen kinderen, direct en op lange termijn</i>	26
<i>2.12 Opa's en oma's meenemen in gerechtelijke uitspraken betreft contact en omgang na femicide</i>	28
<i>2.13 Kinderen na femicide in principe niet plaatsen bij de (vermoedelijke) dader, zijn familie of sociale omgeving</i>	29
<i>2.14 Zorgen dat bij het overtreden van afspraken met de verzorger plaatsing van het kind van het femicide slachtoffer bij de verzorger heroverwogen wordt</i>	30

Nawoord	31
Bronnen voor verdere informatie	32

INHOUDSOPGAVE

Bijlagen

<i>Bijlage 1 Factsheet femicide in Nederland</i>	34
<i>Bijlage 2 Factsheet Intieme terreur</i>	35
<i>Bijlage 3 Factsheet Signalen van intieme terreur bij kinderen</i>	39
<i>Bijlage 4 Gezinsprofielen van het Verwey-Jonker Instituut</i>	40
<i>Bijlage 5 Infographics Handle with Care</i>	41
<i>Bijlage 6 Afwegingskader vader-kind contact</i>	43
<i>Bijlage 7 Factsheet Onzichtbare Slachtoffers</i>	44

1 INLEIDING

Intieme Terreur

“Bij intieme terreur is er sprake van een machtsverschil tussen de partners. Eén partner, meestal de man, oefent dwang en controle uit op zijn partner en eventueel de kinderen. Door haar vrijheid te beperken, haar te isoleren en door het gebruik van, vaak ernstig, geweld, ook seksueel. Het slachtoffer en de kinderen voelen zich continu bedreigd en onveilig.”¹

Elk jaar worden er ongeveer 44 vrouwen in ons land vermoord. Daarnaast zijn er elk jaar duizenden vrouwen die slachtoffer zijn van ernstige vormen van huiselijk geweld. Veruit het overgrootste deel van de slachtoffers wordt gedood door hun partner of ex-partner. Ook de kinderen, andere familieleden en omstanders worden soms gedood door de dader van femicide. In 2024 gaven ongeveer 200.000 mensen van 16 jaar of ouder aan slachtoffer te zijn geweest van dwingende controle. De Factsheet Femicide in Nederland 2014-2024 (bijlage 1), de Factsheet Onzichtbare Slachtoffers (bijlage 7) en de Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend gedrag 2024 geven cijfers weer van femicide en intieme terreur.

Uit de Factsheet Onzichtbare Slachtoffers blijkt dat bij 62 procent van de slachtoffers van vrouwenmoord en- doodslag door (ex-) partner, het slachtoffer kinderen had (gemeten tussen 2014 en 2024). Daarvan was 76 procent van de kinderen minderjarig op het moment van de (ex-) partnerdoding. De kinderen zijn altijd slachtoffer. Allereerst zijn kinderen in 46 procent van deze gevallen (in) direct getuige van het delict. Het geweld is bovendien in een deel van de gevallen direct op hen gericht. In 10 procent van de gevallen worden de kinderen fataal slachtoffer. Ook komt het voor dat ze worden ingezet om mee te werken aan de voorafgaande intieme terreur richting de andere ouder. Tot slot worden kinderen soms als chantagemiddel gebruikt tegen het slachtoffer.

De ervaring leert dat kinderen zich vaak niet beschermd voelen door een professioneel vangnet buiten het gezin. Zowel kinderen van femicide-slachtoffers als kinderen van femicide-overlevers komen voor traumatische situaties te staan in het verlengde van het geweld. Als kind een (bijna) moord meemaken binnen het gezin en vervolgens niet de nodige steun en bescherming ontvangen, heeft gevolgen die een levenslange negatieve invloed kunnen hebben op zowel deze kinderen als hun sociale omgeving.

¹ Augeo. (z.d.). *Profielen achter het geweld*. Geraadpleegd op 11 november 2025 via <https://gezinsprofielen.augeo.nl/augeo-special-gezinsprofielen/intieme-terreur>.

In paragraaf 1.1 worden veertien punten van aanpak genoemd. Deze punten dienen allemaal te worden doorgevoerd. Alleen zo kan worden voorkomen dat de traumatische ervaring van een (bijna) femicide op een moeder wordt opgevolgd door nieuwe traumatische ervaringen. Ervaringen die voortkomen uit een gebrek aan begrip, kennis, passende regelgeving en een goed functionerend straf- en zorgsysteem.

De punten in dit document zijn niet bedoeld als eindstation. Hopelijk zijn er nog meer concrete punten die kinderen van (bijna) femicide-slachtoffers beschermen en de nodige zorg bieden. De lezer wordt dan ook uitgenodigd om op basis van eigen kennis en ervaring actiepunten toe te voegen: alles om kinderen van (bijna) femicide-slachtoffers te helpen en te beschermen.

De rode tekstblokken op de volgende pagina's zullen quotes weergeven van bijna femicide-slachtoffers en nabestaanden.

1.1 PUNTEN VAN AANPAK: VOOR KINDEREN VAN (BIJNA) FEMICIDE-SLACHTOFFERS

- 2.1 Preventie: kinderen vanaf jonge leeftijd lesgeven over empathie, (gender) gelijkwaardigheid, relaties en verantwoordelijkheid
- 2.2 Kennis vergroten over de gevolgen van intieme terreur en femicide op kinderen
- 2.3 In dader-kind contact de behoefte van het kind boven de rechten van de dader plaatsen
- 2.4 Gespecialiseerd onderzoeksteam bij de Raad voor de Kinderbescherming en de Gecertificeerde instellingen
- 2.5 Straf- en familierecht verbinden
- 2.6 Privacy mag veiligheid niet in de weg staan
- 2.7 Doorprocederen als geweldsvorm onmogelijk maken
- 2.8 Geen beslag op spullen van kinderen en jongvolwassenen bij plaats delict
- 2.9 Daders en familieleden die geen verwanten zijn van het slachtoffer niet laten erven van het slachtoffer
- 2.10 Automatische kostenvoorziening in de zorg voor kinderen van femicide-slachtoffers
- 2.11 Bieden van praktische, financiële en psychologische zorg en ondersteuning voor jongvolwassen kinderen, direct en op lange termijn
- 2.12 Opa's en oma's meenemen in gerechtelijke uitspraken betreft contact en omgang na femicide
- 2.13 Kinderen na femicide in principe niet plaatsen bij de (vermoedelijke) dader, zijn familie of sociale omgeving
- 2.14 Zorgen dat bij het overtreden van afspraken met de verzorger plaatsing van het kind van het femicide-slachtoffer bij de verzorger heroverwogen wordt

1.2 BIJDRAGE VAN HANNEKE BAKKER

Met grote overtuiging wil ik mijn steun uitspreken voor het Aanpakplan voor kinderen van femicideslachtoffers en femicide-overlevers. De urgentie van dit plan kan niet genoeg worden benadrukt. De schade die kinderen oplopen na blootstelling aan intiem terreur of het verlies van een ouder door femicide is immens en werpt een schaduw over meerdere generaties. Dit plan durft dat te erkennen en nog belangrijker, het wijst de weg vooruit. Een plan met lef!

Wat mij bijzonder raakt, is de menselijke blik waarmee dit plan geschreven is. Het vertrekt niet vanuit systemen, maar vanuit mensen. Vanuit de overtuiging dat elk kind recht heeft op een liefdevolle, veilige omgeving waarin het mag groeien, falen, leren en bloeien. En dan is het inderdaad zo dat de uitspraak: 'it takes a village to raise a kid' passend is en misschien zelfs: 'it takes a country to raise a kid'.

We zien dat de traditionele gezinsvorm zich de afgelopen decennia niet per se bewezen heeft als succesformule om veilig op te groeien. We hebben dus als volwassenen in onze rol van omstander, familie, uitvoerder, beleidsmaker, professional en bestuurder een opdracht om focus aan te brengen op het belang van veilig opgroeien ook achter de voordeur.

Het plan vraagt om iets wezenlijks: dat we kinderen centraal stellen in elk besluit dat we nemen. Dat beleid, wetgeving, zorg en onderwijs doordrongen raken van de vraag: is dit veilig en goed voor kinderen?

Als we dat werkelijk zouden doen, zouden we een samenleving kunnen creëren die sterker, gelijkwaardiger en veerkrachtiger is. Een samenleving waarin respect, welzijn en verbondenheid de norm zijn.

Dit plan is geen droom, maar een concrete uitnodiging om vandaag te beginnen. De kracht ervan ligt in de praktische vertaling van wat nabestaanden en kinderen zélf aangeven nodig te hebben.

Ik beveel dit plan van harte aan niet alleen als beleidsstuk, maar als moreel en maatschappelijk kompas. Laten we het samen uitvoeren, voor de kinderen van nu, en voor de samenleving van morgen dan kunnen we onszelf met een gerust hart in de spiegel aankijken.

Hanneke Bakker
Directeur-bestuurder
Blijf Groep

1.3 BIJDRAGE VAN LENA-OLIVIER MARTENS

Als Voorzitter van de Federatie Nabestaanden Geweldslachtoffers, femicide-nabestaande, ervaringsdeskundige op dit onderwerp en mede-initiatiefnemer van het onder de aandacht brengen van deze problematiek bij voormalig staatssecretaris Coenradie, sta ik voorop om dit thema en in het bijzonder de positie van kinderen, blijvend op de agenda te zetten. Zij verdienen alle kansen op herstel en een leven met zoveel mogelijk rust en zekerheid, ondanks het blijvende gemis.

Ik weet uit eigen ervaring hoe diep en langdurig de littekens zijn die femicide achterlaat, niet alleen bij ouders, broers en zussen, maar vooral bij de kinderen die achterblijven. Na de moord op mijn zus Miranda in 2014 kwam de verantwoordelijkheid om haar kinderen te begeleiden op alle mogelijke fronten: emotioneel, praktisch, financieel en juridisch. Wat ik in die jaren heb gezien, is dat deze kinderen keer op keer opnieuw slachtoffer dreigen te worden. Door de manier waarop ons systeem is ingericht, moeten zij vaak zélf vechten voor recht, veiligheid en stabiliteit, terwijl juist de samenleving hen zou moeten beschermen.

Daarom is dit aanpakplan zo cruciaal. Het benoemt wat tot nu toe te vaak onbesproken blijft: dat kinderen van femicide-slachtoffers altijd slachtoffer zijn en dat hun bescherming niet afhankelijk mag zijn van toeval, willekeur of bureaucratische beperkingen.

Eén punt raakt mij bijzonder diep: het erfrecht. Het is onacceptabel dat kinderen hun ouder verliezen door moord en vervolgens ook hun thuis, hun spullen of zelfs de erfenis van hun moeder kwijtraken aan de dader of diens familie. Kinderen mogen nooit, maar dan ook nooit, dubbel slachtoffer worden. Niet van het geweld zelf en niet van een rechtssysteem dat nalaat hun belangen te beschermen.

Als voorzitter van de Federatie heb ik, samen met Barbara Godwaldt, de deuren geopend om dit onderwerp politiek en bestuurlijk op de kaart te zetten. Wij hebben als mede-initiatiefnemers de eerste gesprekken gevoerd met voormalig staatssecretaris Coenradie om de positie van kinderen van femicide-slachtoffers onder de aandacht te brengen. Die gesprekken vormden het begin van een bredere beweging, één die niet langer wegstapt, maar luistert, erkent en handelt.

Dit plan vraagt om menselijkheid in beleid, om moed bij bestuurders en om compassie in uitvoering. Het biedt niet alleen richting, maar ook hoop dat we samen een rechtvaardiger toekomst kunnen bouwen voor de kinderen die de zwaarste nachtmerrie hebben overleefd. Laat dit plan het begin zijn van structurele verandering, zodat geen enkel kind in Nederland nog hoeft te vechten voor wat vanzelfsprekend zou moeten zijn: veiligheid, erkenning en rechtvaardigheid.

2 HERKENNEN EN ERKENNEN VAN INTIEME TERREUR

Kinderen zijn altijd slachtoffer wanneer er sprake is van intieme terreur binnen het gezin waarin ze opgroeien. Het geweld kan direct op hen gericht zijn, ze kunnen ingezet worden als pressiemiddel richting het slachtoffer, getuige zijn van het geweld, of de angst voor verlies of het daadwerkelijke verlies van de 'gezonde ouder' ervaren. Dit heeft gevolgen voor hun veiligheid, veiligheidsgevoel, gezondheid, ontwikkeling en vertrouwen. Het is essentieel dat betrokken professionele partijen kennis hebben van deze gevolgen om bescherming te kunnen bieden en een goede toekomst voor deze kinderen te helpen realiseren. Om de kennis over het herkennen van de waarschuwingssignalen en de gevolgen tijdig te kunnen toepassen, worden de Factsheet Intieme terreur (bijlage 2) en de Factsheet Signalen van intieme terreur bij kinderen (bijlage 3) aanbevolen. Onderzoeken zoals *Waar geweld uit beeld raakt* en *Als contact niet vanzelfsprekend is* van het Verwey-Jonker Instituut, en het boek *Met liefde heeft het niets te maken* van Ariane Hendriks en Ingrid Vledder, maken duidelijk dat er meer kennis en verandering nodig is om kinderen te beschermen tegen intieme terreur.

Uit het recente onderzoek de *Femicide Monitor* blijkt dat twee derde van de vrouwen die door een (ex-) partner werd gedood kinderen had. In bijna de helft van deze zaken waren kinderen (in)direct getuige van het delict. Dit maakt pijnlijk duidelijk hoe deze kinderen geconfronteerd worden met geweld binnen de huiselijke kring. Het zal duidelijk zijn dat het ervaren van de aanloop naar een moord, een moord zelf en de nasleep van een moord binnen een gezinssituatie een enorme impact heeft op kinderen. Deze impact is voelbaar op zowel het moment zelf als op het verdere verloop van hun leven. Toch ervaren slachtoffers, kinderen en professionals in hun dagelijks leven en werk dat hier te weinig (daadwerkelijk geschikte) wet- en regelgeving voor is. Schade beperken en nog liever voorkomen, door een landelijk en regionaal georganiseerd systeem dat deze kinderen beschermt, is moreel gezien de enige optie. Daarom is dit aanpakplan voor kinderen van femicide-slachtoffers en femicide-overlevers geschreven.

UITLEG EN ERVARING VAN DE PUNTEN VAN AANPAK

2.1 PREVENTIE: KINDEREN VANAF JONGE LEEFTIJD LESGEVEN OVER EMPATHIE, (GENDER) GELIJKWAARDIGHEID, RELATIES EN VERANTWOORDELIJKHEID

‘It takes a village to raise a child’ is een veelgehoorde uitspraak. Anderen stellen dat opvoeden de verantwoordelijkheid van ouders is, niet van de overheid. We weten echter dat het niet ieder kind gegeven is om in een thuissituatie op te groeien waar empathie en waardering de standaard zijn. Daarnaast is bekend dat opgroeien in een thuissituatie met structureel geweld kan leiden tot het plegen van geweld in het volwassen leven of tot het opnieuw slachtoffer worden in een gewelddadige relatie. Omdat het wel onze gezamenlijke verantwoordelijkheid is om veiligheid voor iedereen mogelijk te maken, vinden we dat preventie van huiselijk geweld de beste start is. Generationeel geweld kan worden voorkomen door goede interventies om het geweld zo snel mogelijk te stoppen en door goede voorbeelden te laten zien. School is naast de gezinssituatie de uitgelezen plek om te leren. Daarom is het van belang om op school, door middel van lessen, kinderen en jongeren daadwerkelijk les te geven in empathie, (gender) gelijkwaardigheid, relaties en verantwoordelijkheid. Dit zijn de basisvaardigheden voor een gelukkig leven.

2.2 KENNIS VERGROTEN VAN DE GEVOLGEN VAN INTIEME TERREUR EN FEMICIDE OP KINDEREN

“De jeugdbeschermer gaat mee in de twijfels van het netwerk van vaderszijde over de doodsoorzaak van de ouders en geeft in een ‘Words & Pictures’-boekje voor het kind twee totaal verschillende antwoorden op de vraag ‘waarom papa en mama dood zijn. Het kind blijft in verwarring achter.”

Kinderen die in een gezinssituatie opgroeien waar sprake is van intieme terreur, ervaren angst waar ze nauwelijks in beschermd worden. Dit heeft gevolgen voor hun ontwikkeling, gedrag en vertrouwen. Ook na een scheiding zien we dat kinderen blootgesteld blijven worden aan ongezonde situaties. Dat komt mede doordat het beeld in stand wordt gehouden dat het altijd goed is om met beide ouders contact te hebben. Zelfs na dodelijk geweld in de vorm van femicide zien we dat kinderen niet beschermd worden zoals ze dat zelf graag willen.

Veel hiervan heeft te maken met diepgewortelde mythes zoals:

- Het is altijd goed voor kinderen om beide ouders in het leven te hebben;
- Het geweld was richting het slachtoffer en niet richting de kinderen, dus deze band is wel goed;
- Moeders moeten meer hun best doen om de band tussen de kinderen en hun vader te herstellen;
- Waar twee kijken hebben twee schuld.

Uit onderzoek is gebleken dat de hersenen van kinderen moeilijker ontwikkelen bij langdurig huiselijk geweld en dat de kans op generationeel geweld groter is bij deze kinderen. Jaarlijks worden ongeveer 200.000 mensen van 16 jaar of ouder slachtoffer van dwingende controle, wat maakt dat dit een maatschappelijk probleem is. Voor een gezonde samenleving is een aanpak van deze vorm van geweld noodzakelijk waarin de bescherming van kinderen meegenomen wordt. Gelet op de wetenschappelijke literatuur waaruit nu al duidelijk blijkt dat getuige zijn van dwingende controle of femicide de ontwikkeling van kinderen schaadt, is het van belang dat de kennis van deze gevolgen onder rechters vergroot wordt zodat beter gekeken kan worden of psychische kindermishandeling vastgesteld kan worden.

Uit de verhalen van kinderen en slachtoffers komt keer op keer naar voren dat het vertrouwen en ervaringen in de beslissingen betreft omgang niet positief zijn en dat kennis bij betrokken instanties divers en niet voldoende aanwezig is. De samenwerking tussen ketenpartners is complex door de diverse interpretaties van de geweldsvormen. Hiermee wordt voornamelijk verwezen naar ervaring en kennis bij de veertien Gecertificeerde instellingen, het Openbaar Ministerie, de Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis. Alle organisaties uit het professionele netwerk dienen kennis te hebben van de vijf gezinsprofielen van het Verwey-Jonker Instituut (zie bijlage 4), dezelfde betekenis te geven aan de begrippen en dit vast te leggen.

“Ik weet hoe het voelt als hulp bedoeld is om te beschermen, maar toch opnieuw schade veroorzaakt. Niet door onwil, maar door onwetendheid. Daarom is deskundigheid geen luxe, het is bescherming: voor slachtoffers, voor kinderen en voor herstel.”

Daarnaast dienen hulpverleners binnen deze organisaties over kennis te beschikken van de gevolgen van trauma, intieme terreur en femicide voor kinderen. Dit is nodig om een eenduidige juiste richtlijn te bepalen waarin het welzijn van het kind voorop staat.

Ook op scholen, in ziekenhuizen, bij artsen, consultatiebureaus, verloskundigen, ouder-kindteams, opvoedondersteunende instellingen, kinderpsychologen en kindercoaches is scholing nodig. Deze scholing draagt bij aan het beter kunnen signaleren of er behoefte of noodzaak is om kinderen te helpen met problemen die voortkomen uit huiselijk geweld.

In de betrokken beroepen is het van belang dat niet alleen de algemene kennis, maar ook de beroepsgerichte kennis om bescherming en herstel te kunnen bieden optimaal aanwezig is. Zo zien we dat bijvoorbeeld het maken van tijdlijnen en het gebruik maken van tools om het geweldspatroon te duiden helpt, maar onvoldoende wordt ingezet.

“Ik verloor mijzelf en mijn kind verloor zijn eigenheid. Instanties noemen het neutraal blijven, maar in werkelijkheid breken ze ons. Door geen partij te kiezen, kiezen ze stilletjes voor de dader. Je wil opstaan, weer jezelf worden, maar je wordt gedwongen om te blijven aanpassen. Dat is verwoestend.”

Ook is meer kennis nodig over de mogelijkheden om gezag te ontzeggen, omgang veiliger te maken of te ontzeggen, en om kinderen de nodige zorg en hulp te bieden zonder toestemming van de geweldplegende ouder.

Een goede manier om de interventies en taken die nodig zijn om het geweld te stoppen (en kinderen te beschermen) in te richten, is de methode *Samen werken aan Veiligheid en de TOP-3 methode* van Arum en Vogtlander. Betrokken instanties kunnen door middel van deze methode in drie fases werken aan het stoppen van het geweld: 1) een veiligheidsplan voor de directe veiligheid 2) risicogestuurde zorg 3) werken aan herstel (herstelgerichte zorg). De kern is dat het gezin samen met alle betrokken professionals een TOP-3 maakt van de belangrijkste onveilige situaties, gedragingen en risicofactoren. Dit vormt de basis voor een plan om richting herstel te werken. Professionals scholen om met deze methode te werken, met daarbij aandacht voor intieme terreur, helpt om georganiseerder, overzichtelijker en met meer samenwerking richting een oplossing te komen.

2.3 IN DADER-KIND CONTACT DE BEHOEFTE VAN HET KIND BOVEN DE RECHTEN VAN DE PLEGER PLAATSEN

Het door Nederland ondertekende Verdrag van Istanbul vereist dat bij beslissingen over omgang en voogdij in het familierecht de veiligheid van slachtoffers en kinderen gewaarborgd moet worden. Landen moeten wetten invoeren of andere maatregelen nemen die ervoor zorgen dat bij omgangsregelingen rekening wordt gehouden met huiselijk geweld en dat de veiligheid van slachtoffers en kinderen bij de uitvoering van zo'n regeling niet in gevaar komt (zie artikel 31). Het verdrag verplicht bovendien om slachtoffers te beschermen en maatregelen te nemen voor hun veiligheid.

Belangrijke punten uit het verdrag zijn:

- **Invoeren van maatregelen:** Landen moeten maatregelen nemen om te garanderen dat bij het vaststellen en uitvoeren van omgangsregelingen rekening gehouden wordt met huiselijk geweld en de veiligheid van het slachtoffer en de kinderen (zie artikel 31, eerste lid)
- **Veiligheid voorop:** Landen moeten ervoor zorgen dat de uitvoering van een regeling over omgang of de voogdij niet ten koste gaat van de rechten en veiligheid van het slachtoffer en de kinderen (zie artikel 31, tweede lid).
- **Juridische bescherming:** Landen moeten de nodige maatregelen nemen om te garanderen dat de bevoegde autoriteiten de dader van huiselijk geweld bij onmiddellijk gevaar kunnen bevelen om te vertrekken uit de woning van het slachtoffer en voor een bepaalde periode weg te blijven (zie artikel 52).
- **Gender-sensitieve aanpak:** Het verdrag benadrukt dat een gender-sensitieve aanpak nodig is om geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld effectief te bestrijden en te voorkomen (zie artikel 6).

“Hij hield het kind omhoog met een blik in zijn ogen van zie maar dat je hem terugkrijgt. Daarna reed hij weg met zijn auto. Vervolgens is onze dochter om het leven gebracht door de vader van het kind.”

Als we de verhalen uit de praktijk naast de afspraken uit het Verdrag van Istanbul leggen, wordt duidelijk dat de bescherming van slachtoffers en kinderen, voor en na femicide, dringend aangescherpt moet worden in wet- en regelgeving.

Verhalen van bijna femicide-slachtoffers maken pijnlijk duidelijk dat betere naleving van het Verdrag van Istanbul nodig is. Vrouwen die bijvoorbeeld met hun kinderen in een opvang wonen voor hun veiligheid, worden met regelmaat gedwongen om omgang tot stand te laten komen, terwijl de veiligheid niet gegarandeerd kan worden voor het slachtoffer en/of de kinderen. Omgang voortzetten ongeacht veiligheidsrisico's kan zorgen voor chronische stress bij slachtoffers en kinderen.

Ook Gecertificeerde instellingen lopen tegen dit probleem aan. Wanneer er sprake is van huiselijk geweld (nog geen femicide) en er een ondertoezichtsstelling wordt uitgesproken door de rechtbank, wordt er vaak gedwongen om zo snel mogelijk omgang op te starten met de geweldpleger.

Ondanks de Wet Clausuleren omgang na partnerdoding worden ook nabestaanden soms verplicht om contact met daders te onderhouden of om kinderen naar de penitentiaire inrichting te brengen.

“Ook in pleeggezinnen zal door pleegzorganisaties, die het netwerk screenen om te bepalen of een plaatsing van een kind mogelijk is, ingezoomd moeten worden op de fysieke en emotionele veiligheid van de kinderen.”

2.4 GESPECIALISEERD ONDERZOEKSTEAM BIJ DE RAAD VOOR DE KINDERBESCHERMING EN DE GECERTIFICEERDE INSTELLINGEN

In de verhalen van nabestaanden van femicide en slachtoffers van ernstige vormen van intieme terreur komen, met bijzonder grote regelmaat, complicaties naar voren betreft veiligheid en veiligheidsgevoel in combinatie met omgang. Als omgang plaatsvindt zonder dat veiligheid constant aanwezig is voor kinderen en de veilige ouder, wordt het 'gezonde deel' van de familie of het gezinsverband voortdurend onder druk gezet. Dit heeft gevolgen voor de mentale gezondheid, fysieke gezondheid, ontwikkeling van de kinderen, en de veiligheid en het veiligheidsgevoel van de slachtoffers en de kinderen.

De oorzaak van het creëren van onveilige omgang kan zijn dat:

1. De prioriteit bij contactherstel gelegd wordt en niet bij veiligheid.
2. Dat de 'taal' verschillend is. Het is belangrijk dat alle betrokken organisaties dezelfde betekenis geven aan termen, zoals bijvoorbeeld bij de gezinsprofielen van Verwey-Jonker (bijlage 4). Het is belangrijk dat we het over dezelfde geweldsvormen hebben als we naar een oplossing zoeken.
3. Procedures verlopen naast elkaar zonder dat conclusies op chronologische wijze ingevoerd worden in het verloop van straf- en hulpverlening. Er wordt dan bijvoorbeeld gewerkt aan onbegeleide omgang, terwijl er nog een strafzaak loopt betreft het afgespeelde huiselijk geweld of onderzoek naar het huiselijk geweld nog niet is uitgevoerd.
4. Kennis van de materie onvoldoende aanwezig is bij de betrokken onderzoeker, rechter, advocaat of hulpverlener. Een voorbeeld is dat terwijl er sprake is van intieme terreur, er gekeken wordt naar losse incidenten in plaats van het patroon.
5. De samenwerking tussen het betrokken professionele netwerk onvoldoende is afgestemd of/en er mist regie in de ketenpartner samenwerking. Hierdoor kan er belangrijke informatie onvoldoende overgedragen worden, of te weinig rekening gehouden worden met de veiligheid en het herstel van alle betrokkenen.
6. De betrokken hulpverlener te weinig ervaring, kennis en/of ondersteuning heeft.
7. Het gepleegde huiselijk geweld niet goed in beeld is gebracht.
8. Verhalen en acties van de betrokkenen verkeerd of verschillend geïnterpreteerd worden.

Een expertiseteam voor omgang bij ernstige intieme terreur en na femicide, is een structurele oplossing die ondersteuning kan bieden bij het maken van de juiste keuzes die langdurige veiligheid mogelijk maken voor de slachtoffers en kinderen.

"Ik heb geleerd dat hulp niet altijd helpt. Zonder kennis en bewustzijn kan goedbedoeld juist opnieuw kwaad doen."

Dit expertiseteam kan door middel van kennis en ervaring, advies en begeleiding bieden aan degenen die onderzoek doen en uitvoeren. Om het onderzoek goed te laten verlopen is een expertiseteam bij de Raad voor de Kinderbescherming nodig. Om vervolgens de uitvoering goed te laten verlopen is een team nodig dat de 14 Gecertificeerde instellingen ondersteunt. Uit de ervaring van nabestaanden en slachtoffers blijkt dat dit beide nodig is. Ook bij goed onderzoek vanuit de Raad voor de Kinderbescherming waarbij veiligheid voorop staat en de rechter dit heeft meegenomen in zijn besluit, wordt het opgelegde besluit namelijk vervolgens niet altijd meegenomen in de uitvoering. Slachtoffers hebben daarnaast aangegeven dat het hen belangrijk lijkt om ook ervaringsdeskundigen en een kinderpsycholoog onderdeel te laten uitmaken van dit expertiseteam.

Bij het LET (Landelijk Expertise Team) Jeugdbescherming zien we dat landelijke aansturing mogelijk is. Zij helpen jeugdbeschermers door middel van landelijke aansturing om het werken in complexe situaties mogelijk te maken. Er wordt gekozen voor een team en niet voor een document, omdat 1) iedere casus unieke kenmerken heeft waar rekening mee gehouden moet worden 2) innovatie in een team een stuk vanzelfsprekender is dan bij het werken met een document en 3) omdat er door verloop van personeel een redelijke kans bestaat dat een document 'verdwijnt' in het systeem en nauwelijks gebruikt wordt.

Ook de Filomena-centra fungeren als waardevolle expertisecentra. Door hun gecombineerde expertise op het gebied van (ex-)partnergeweld en kindermishandeling vormen deze centra een belangrijke aanvulling op het hulpverleningssysteem. Het landelijk uitrollen van Filomena-centra is van grote meerwaarde voor het verbeteren van de toegang tot en de uitvoering van het hulpaanbod, zowel op korte als op lange termijn. Ook voor kinderen is het van groot belang dat deze expertisecentra landelijk uitgerold worden, zodat het geweld wat hen en/of andere gezinsleden overkomt vanuit de huiselijke kring goed en adequaat, gesignaleerd en gestopt wordt.

2.5 STRAF- EN FAMILIERECHT VERBINDEN

In Nederland worden strafzaken en familierechtelijke zaken die betrekking hebben op hetzelfde gezin in de meeste gevallen op aparte zittingen behandeld. Dit heeft tot gevolg dat de beslissingen die de rechters nemen niet op elkaar worden afgestemd en elkaar soms zelfs in de weg zitten. Het kan daarbij bijvoorbeeld voorkomen dat een rechter een zaak over een omgangsregeling behandelt en daarbij geen weet heeft van het feit dat ook een strafzaak over stalking loopt. Dit kan de situatie opleveren dat een verplichte omgangsregeling geldt tussen ex-partner en kinderen, terwijl tegelijkertijd een contactverbod wordt opgelegd in de strafzaak.

Bij de rechtbank Rotterdam is het sinds 1 januari 2022 mogelijk om strafzaken en familierechtelijke zaken gecombineerd te behandelen in een zogeheten combizitting huiselijk geweld. Nadat een verdachte is aangehouden wordt door het Zorg-en Veiligheidshuis gekeken of er nog andere juridische procedures lopen. In samenwerking met bijvoorbeeld de Raad voor de Kinderbescherming, Reclassering, Veilig Thuis, het Openbaar Ministerie en de Jeugdbescherming wordt beoordeeld of het mogelijk is om een strafzaak te combineren met een civiele zaak. De zitting wordt uitgevoerd door een vaste groep rechters met ervaring in uiteenlopende rechtsgebieden. Naast gecombineerde zittingen houdt de rechtbank ook themazittingen. Deze zittingen worden gehouden door meerdere politierechters met ervaring in het behandelen van huiselijk geweld zaken. Een ander kenmerk van deze themazittingen is dat meer tijd beschikbaar is om ook andere problemen binnen het gezin te bespreken, zonder dat er een familierechtelijk verzoek ligt.

De werkwijze van rechtbank Rotterdam blijkt een positief effect te hebben op verschillende vlakken. Aan de nieuwe werkwijze ging namelijk de pilot *Geïntegreerde aanpak huiselijk geweld* vooraf. Een evaluatie van deze pilot heeft meerdere positieve effecten in kaart gebracht. Allereerst is gebleken dat rechters de rechtelijke interventies beter afstemmen op de achterliggende problematiek, interventies in het vrijwillig kader, maar ook op de interventies onderling. De interventies zijn bovendien niet enkel gericht op straffen, maar ook op het herstellen van de veiligheid. Daarnaast kan door de rechter eerder worden herkend of de geweldsactie onderdeel uitmaakt van een breder patroon. De rechter krijgt meer zicht op de verschillende problemen die mogelijk spelen binnen het gezin. Hierdoor kan de rechter bovendien makkelijker passende maatregelen treffen, bijvoorbeeld in de vorm van bijzondere voorwaarden. Ook is gebleken dat slachtoffers en verdachte zich meer gehoord voelen. Een ander effect is dat de samenwerking tussen ketenpartners en met betrekking tot huiselijk geweld verbetert. Dit brengt met zich mee dat op zitting meer informatie beschikbaar is over de gezinssituatie. Ook de rechter gaat uitgebreider op zoek naar informatie tijdens de zitting. Het is bijvoorbeeld gebleken dat de rechter ten opzichte van normale politierechterzittingen meer vragen stelt aan de verdachte en het slachtoffer over eventuele achterliggende problematiek. Bovendien ligt er vaker een adviesrapportage van de reclassering. Daarnaast bewees de pilot het proces te kunnen versnellen waardoor eerder duidelijkheid kon ontstaan voor gezinnen.

Deze uiteenlopende voordelen pleiten voor een bredere uitrol van combizittingen. Op die manier heeft de juridische keten een vollediger beeld van de mogelijke problemen binnen een gezin, waardoor de patronen voorafgaand aan femicide eerder herkend kunnen worden. Ook kan er een completere veiligheidsafweging worden gemaakt als het gaat om zaken waarin omgangsregelingen een rol spelen. Het huidige wettelijke stelsel lijkt geen belemmeringen op te werpen voor een landelijke uitrol van combizittingen.

Naast een landelijke uitrol is het van belang dat de effectiviteit van combizittingen wordt verbeterd. Allereerst, zou het waardevol kunnen zijn om ook bij psychisch geweld de weg naar een combizitting open te stellen. Als het voorstel tot strafbaarstelling van psychisch geweld wordt doorgevoerd, sluit dit waarschijnlijk goed aan op het systeem van de combizitting. Bij zaken waarbij sprake is van een verdenking van stalking wordt soms wel een combizitting gepland, maar dit vormt niet de standaardwerkwijze. Ook op de volgende punten is nog verbetering mogelijk:

1. Meer tijd beschikbaar maken voor huiselijk geweld zaken op zitting;
2. Meer educatie voor betrokken rechters;
3. Betere informatiedeling tussen straf- en familierecht.

Bovendien blijft het van belang dat ook in gewone familierechtzaken aandacht is voor geweld en andere patronen die voorafgaan aan femicide. Het uitgangspunt in het familierecht is dat partijen zelf informatie inbrengen. Hierdoor nemen familierechters geen actieve rol in bij het verzamelen van strafrechtelijke gegevens. Het is handig als familierechters meer mogelijkheden hebben om een actievere rol te krijgen, waarbij zij bijvoorbeeld het strafblad van beide partijen en recente reclasseringsrapporten zouden kunnen opvragen. De ruimte die rechtbanken zien en benutten om strafrechtelijke informatie mee te nemen in het familierecht, is nu sterk afhankelijk van de lokale visie.

2.6 PRIVACY MAG VEILIGHEID NIET IN DE WEG STAAN

We zien dat wetgeving rondom privacy, veiligheid op verschillende manieren in de weg staat.

Voorbeelden hiervan zijn:

- Reclassering geeft het Openbaar Ministerie geen privacygevoelige informatie door, waardoor er weinig zicht is op het herstel van de pleger en dit niet meegenomen kan worden in zaken met dezelfde betrokkenen. Dit leidt ertoe dat veiligheid niet voldoende meegewogen kan worden in uitspraken.
- Als beide ouders gezag hebben, kunnen evaluaties over kinderen vanuit instellingen met de geweldplegende ouder worden besproken. Dit kan onveiligheid tot gevolg hebben. Bijvoorbeeld: een gezamenlijk gesprek vanuit een hulpverlenende instantie met zowel het slachtoffer als de geweldplegende ouder over een kind dat EMDR heeft gevolgd in verband met trauma door het huiselijk geweld.
- Alle betrokkenen kunnen bij een huisverbod het verslag opvragen. Plegers van intieme terreur kunnen dit ook. Dit maakt informatieoverdracht moeilijker omdat de veiligheid voor slachtoffers en kinderen hierdoor in het geding kan komen.
- Gecertificeerde instellingen worden niet meegenomen of op de hoogte gehouden van het strafrechtelijke onderzoek na femicide in verband met de privacy van de dader (zeker in gevallen wanneer het geen gezaghebbende ouder betreft).

Privacy en informatiedeling mogen de veiligheid van kinderen niet in gevaar brengen. We zien dat dit soms wel het geval is. Het is van belang dat hulpverleners meer handvatten en heldere juridische instructies krijgen waardoor zij de AVG en andere privacywetgeving beter begrijpen. Hierdoor kan worden voorkomen dat hulpverleners de ruimte niet benutten om informatie AVG-conform te delen en te verwerken omwille van veiligheid. Of het omgekeerde: dat informatie over het kind wordt gedeeld, terwijl wet- en regelgeving dit niet daadwerkelijk vereist.

“Een vriendin belde mij huilend op om te zeggen dat ze een stuk was tegengekomen in een landelijke krant waarvan ze dacht dat het over mij ging. Het meldkamergesprek dat ik had gevoerd tijdens het overlijden van mijn moeder was op herleidbare wijze gepubliceerd, zonder dat ik daarvan op de hoogte was gesteld. In het artikel werden details van de femicide onthuld, die ik bewust had weggelaten om mijn familie niet extra te laten lijden.”

Kinderen van femicide-slachtoffers geven aan dat hun privacy niet altijd goed beschermd is gebleven doordat media bepaalde herleidbare artikels publiceert over de femicide. Om verdere traumatisering bij deze kinderen te voorkomen is het van belang dat journalisten hen niet veelvuldig benaderen of een artikel publiceren die herleidbaar is naar de kinderen. Bovendien geeft dit de kinderen een keuze om te bepalen aan wie ze wat vertellen en de mogelijkheid om zonder vooroordelen van buitenaf door het leven te kunnen gaan. De media-adviseurs van Namens de Familie kunnen kinderen en families van femicide-slachtoffers advies geven over de omgang met pers. Slachtofferhulp Nederland en de politie zouden nabestaanden actief kunnen informeren over Namens de Familie.

2.7 DOORPROCEDEREN ALS GEWELDSVORM ONMOGELIJK MAKEN

Bij slachtoffers van intieme terreur komen we met regelmaat tegen dat ze financieel volledig uitgekleed worden door plegers doordat deze keer op keer nieuwe rechterlijke procedures aangaan. Ook al is duidelijk dat dit een vorm van geweld is die passend is bij de geweldsvorm intieme terreur, worden deze plegers niet gestopt in het voortdurend opstarten van nieuwe procedures. Buiten dat dit een enorme financiële druk legt op het slachtoffer, is de daaruit voortkomende stress niet goed voor het slachtoffer en de kinderen.

Bij personen die gedragskenmerken vertonen van het geweldsprofiel intieme terreur is het van groot belang dat het rechtssysteem geen mogelijkheden biedt voor het misbruik van juridische procedures als middel tot dwang en controle. In dit verband is het noodzakelijk te onderzoeken hoe het misbruik van procedures, zoals het herhaaldelijk starten van civiele zaken om de ander te intimideren of te belasten, effectief kan worden beperkt.

Bij deze evaluatie moet aandacht worden besteed aan de bestaande juridische drempels voor het opleggen van procedeerverboden. Het is relevant te onderzoeken of deze drempels onwenselijk hoog zijn en in hoeverre aanvullende maatregelen, zoals kostenveroordelingen of andere prikkels, kunnen bijdragen aan het voorkomen van proceduremisbruik.

Daarnaast is het belangrijk dat slachtoffers voldoende financiële ondersteuning krijgen om de vaak vele procedures te doorstaan. Deze ondersteuning kan bijdragen aan het verminderen van de praktische belasting van slachtoffers, maar vervangt niet de emotionele en psychologische schade die doorprocederen kan veroorzaken.

Bij de evaluatie van procedeerverboden moet verder worden bekeken of de rechter kan beschikken over voldoende relevante informatie over eerdere civiele procedures om een gegronde en proportionele afweging te kunnen maken, of dat dit een aanpassing verlangt van de huidige informatie- en inzagemogelijkheden.

2.8 GEEN BESLAG OP SPULLEN VAN KINDEREN EN JONGVOLWASSENEN BIJ PLAATS-DELICT

We horen van kinderen van femicide slachtoffers regelmatig dat zij, naast hun moeder, in één klap al hun bezittingen kwijt zijn. Meestal worden vrouwen in hun eigen huis vermoord, waardoor dit huis een plaats delict wordt. Er wordt dan beslag gelegd op alles wat in het huis ligt, waaronder de schoolspullen, kleding en knuffels. In dit soort gevallen horen we van sommige nabestaanden dat er 's nachts door hen 'ingebroken' is op het plaats delict om aan de kinderen de meest gemiste spullen terug te kunnen geven.

Ook zijn bijvoorbeeld de kinderfietsen in beslag genomen waar ze op naar school fietsen, knuffels waarmee geslapen wordt, de cadeaus die ze ooit ontvangen hebben van hun vermoorde moeder, dagboeken, zwemdiploma's, schoolrapporten, foto's, brieven en de eigen vertrouwde kleding.

Beslag op spullen van kinderen en jongvolwassenen dient alleen te gebeuren als dat evident noodzakelijk is voor het onderzoek en dan voor de kortst mogelijke duur. Kinderen hoeven dan niet, naast het moeten omgaan met het gewelddadige verlies van ouder(s), ook alle spullen te missen die vertrouwd voelen. Ook als het ouderlijk huis niet het plaats delict vormt, is van belang dat kinderen de ruimte krijgen om bij hun persoonlijke spullen te kunnen.

"Ook wij zijn stiekem het huis binnengeglijpt. Ik wist net twee dagen dat mijn moeder vermoord was en had twintig minuten in de woning om spullen te verzamelen. Uiteraard kan je niet alles meenemen, dus neem je de bezittingen mee die het meest van emotionele waarde zijn en die je praktisch gezien op dat moment nodig hebt. Daarnaast zijn we alles verloren, alle spullen uit onze jeugd, maar we hebben ook geen spullen meer van onze moeder om haar te kunnen herinneren."

"Ik kreeg 10 minuten om te pakken wat ik nodig had. De deur ging open en ik had geen idee. Ik was net jarig geweest en pakte een schrijfboekje en een pen met beertjes die ik gekregen had, meer niet."

2.9 DADERS EN FAMILIELEDEN DE GEEN VERWANTEN ZIJN VAN HET SLACHTOFFER NIET LATEN ERVEN VAN HET SLACHTOFFER

Het huidige erfrecht maakt dat daders van femicide niet in alle gevallen van rechtswege onwaardig worden om te erven. Dit betekent dat de wet er niet automatisch voor zorgt dat daders niet meer kunnen erven van degene die door de dader om het leven is gebracht. Het is namelijk vereist dat er dan een strafrechtelijke veroordeling heeft plaatsgevonden. Dit is niet altijd het geval, bijvoorbeeld als de dader alleen TBS opgelegd heeft gekregen of de dader zelfmoord heeft gepleegd kort na het doden van de vrouw. Hierdoor komt het voor dat daders of familieleden van de dader de volledige erfenis of een deel daarvan erven.

Bij schulden van de ouder zullen de kinderen de erfenis bovendien moeten afwijzen of beneficiair aanvaarden. Wanneer de schulden zo hoog zijn dat beneficiair aanvaarden niet mogelijk is, hebben de kinderen geen direct recht op de spullen die zich in de woning bevinden totdat de nalatenschap is afgewikkeld.

De huidige wetten en rechtspraak slagen er niet in om te voorkomen dat daders beloond worden voor de moord, notabene door degene die ze om het leven hebben gebracht. Dit terwijl kinderen, en met name jongvolwassenen, vaak van de een op andere dag volledig financieel op eigen benen moeten staan en met een behoorlijk trauma en verlies kampen. Zij zouden financiële steun, als daar al sprake van is, goed kunnen gebruiken. Zij zijn immers met allerlei extra kosten opgezadeld die eerder werden opvangen door hun ouder(s). Ook zou het de financiële druk kunnen verminderen voor familie en vrienden die hen zijn gaan opvangen. Maar waar het eigenlijk echt om draait: dat kinderen moeten uitleggen in de rechtbank waarom zij niet willen dat de dader al hun kinderspullen of spullen van hun overleden moeder erft. Deze spullen kunnen belangrijk zijn voor rouwverwerking. In sommige gevallen vormen deze spullen het enige vertrouwde wat na het trauma nog stabiliteit geeft.

Door dit systeem van erfrecht worden deze kinderen in de situatie gebracht dat zij in lange juridische civiele procedures moeten aanvechten dat de erfenis niet naar de dader gaat. Naast het onoverkomelijke en vaak al beladen strafproces, moeten zij dus een aparte procedure starten. Kinderen van nabestaanden geven aan dat dit hen een enorme extra traumatische ervaring heeft bezorgd. Ze geven aan dat niet alleen de dader maar ook de overheid waarvan ze dachten dat die hen zou beschermen tegen onrecht, hen niet in bescherming neemt. Het is zelfs voorgekomen dat kinderen een dwangsom kregen opgelegd om bepaalde spullen van hun moeder binnen een bepaalde termijn terug te geven aan de dader.

“Mijn moeder heeft altijd hard gewerkt en had altijd alles voor mij over. Toen hij haar om het leven had gebracht, ging in eerste instantie alles naar zijn familie. Mijn moeder had het verschikkelijk gevonden als zij geweten had dat ik zo achtergebleven was: met al dit verdriet en zonder iets.”

Er is inmiddels een uitspraak van de Hoge Raad (de hoogste rechter in dit soort zaken), waarin de rechters hebben gezegd dat het mogelijk is om in sommige omstandigheden (op basis van redelijkheid en billijkheid) toch te laten vaststellen dat de dader moet worden uitgesloten van de erfenis. In de praktijk kennen niet alle rechters en advocaten deze uitspraak of passen deze niet altijd direct toe. Hierdoor moeten kinderen soms in hoger beroep gaan. Dit proces kan jaren duren en gaat ervan uit dat kinderen het initiatief nemen en blijven nemen. Het is verre van realistisch om dat van kinderen van femicide-slachtoffers te verlangen. Bovendien is er een grote kans dat een kind niet de kennis en middelen heeft om deze juridische weg af te leggen en hier een geïnformeerde afweging in te maken. Daarnaast hebben nabestaanden verteld dat rechters en advocaten soms aansturen op het treffen van een schikking omdat de wet anders alles naar de dader zal laten gaan. Het feit dat geen structurele oplossing is neergelegd in wetgeving maakt dat kinderen zich moeten beroepen op een uitzondering. Dit terwijl het principe dat iemand niet beter mag worden van een moord de hoofdregel zou moeten zijn.

Het erfrecht moet worden aangepast zodat de rechtsgronden voor onwaardigheid beter aansluiten op de gevallen van femicide. Voorkomen moet worden dat kinderen de verantwoordelijkheid krijgen om onrecht te herstellen. Het uitgangspunt moet verlegd worden zodat de dader van femicide in principe op basis van de wet onwaardig wordt om te erven. Het is aan de dader om bijzondere omstandigheden aan te voeren die pleiten voor een uitzondering. Het kind moet de kans krijgen om uit het systeem van de dader te raken. Die kans krijgt het niet als het kind jarenlange juridische procedures moet blijven voeren voor iets dat vanzelfsprekend anders geregeld zou moeten zijn.

2.10 AUTOMATISCHE KOSTENVOORZIENING IN DE ZORG VOOR KINDEREN VAN FEMICIDE-SLACHTOFFERS

Kinderen en jongvolwassenen van femicide-slachtoffers zijn vaak financieel afhankelijk. Hun opleiding, verzekering, zorgkosten en andere kosten zoals abonnementen, werden betaald door hun verzorger(s), die om het leven zijn gebracht. Na dit verlies is bijvoorbeeld zorg een eerste levensbehoefte, maar ook sociaal contact is belangrijk. Nu zijn kinderen afhankelijk van familie en omstanders of ze deze zorgkosten en telefoonabonnementen willen en kunnen betalen. Rekeningen van de vermoorde ouders worden stopgezet, waardoor doorlopende afschrijvingen niet betaald worden. Deze overnemen zonder toestemming van de (overleden) ouder(s) kan complex zijn voor verzorgers en enkele maanden in beslag nemen.

“Ik had niets meer, mijn moeder zorgde voor mij als een leeuw. Ze hielp me met alles en kwam altijd voor me op. De nacht dat hij haar om het leven bracht was ik haar kwijt. Dat was natuurlijk het ergste, maar ik voelde me ook daarna zo lang totaal verloren: mijn studie, levensonderhoud en verzekeringen, waar moest ik alles alleen van betalen? Ik had zelfs geen plek meer om te wonen. In alles was ik afhankelijk van mensen om mij heen die ook kapot waren van verdriet en nauwelijks zelf overeind bleven staan.”

Veelal komen er bovendien veel, hoge, onvoorziene kosten bij de nabestaanden terecht, zoals een begrafenis, vervoer naar het NFI van het lichaam, juridische kosten, enzovoort. Daarnaast moet er financiële zorg gedragen worden voor de kinderen. Het is onrealistisch om ervan uit te gaan dat kinderen van femicide-slachtoffers altijd familie of omstanders hebben die dit kunnen en willen betalen. Jongvolwassen kinderen van femicide-slachtoffers worden daarnaast vaak door hun ouders geholpen in het betalen van woonlasten en studiekosten. Na het traumatisch verlies van de ouder(s) door femicide komt door gebrek aan financiële ondersteuning hun leven onder druk te staan. Voor hen is afhankelijkheid van omstanders een onzekere manier om hun leven voort te zetten, terwijl financiële stabiliteit juist dat kan bieden wat hen helpt om de blik weer naar de toekomst te richten.

Een langdurige voorziening in de kosten van kinderen en jongvolwassenen die een ouder verloren zijn door femicide, die vrijwel direct inzetbaar is, is daarom nodig om herstel en stabiliteit te creëren. Kinderen en jongvolwassenen die achter blijven na femicide hebben veelal een andere positie dan andere kinderen die (een) ouder(s) verliezen. Bij hen vallen vaak twee ouders weg doordat de één het slachtoffer is en de ander de pleger. Ook is bijvoorbeeld het effect van het ouderlijk huis dat een plaats delict wordt, een verzwarende omstandigheid voor een kind. Bovendien bestaat de kans dat een breder sociaal vangnet wegvalt, doordat de verhoudingen complex kunnen liggen doordat men anders aankijkt tegen de pleger of het delict. Ook zijn kinderen vaak getuige van het delict, wat hen in vergaande mate kan beschadigen.

2.11 BIEDEN VAN PRAKTISCHE, FINANCIËLE EN PSYCHOLOGISCHE ZORG EN ONDERSTEUNING VOOR JONGVOLWASSEN KINDEREN, DIRECT EN OP LANGE TERMIJN

Een jongvolwassene van een femicide-slachtoffer komt niet in contact met jeugdhulpverlening. Dit maakt dat deze zorg moet regelen vanuit eigen initiatief. Deze jongvolwassenen komen op wachtlijsten te staan die vaak langer blijken te zijn dan een jaar. Dit heeft bij hen in sommige gevallen geleid tot afhankelijkheid van crisisdiensten en het te laat inzetten van traumabehandeling.

Daarnaast zijn deze jongeren hun verblijfplaats kwijt als ze nog thuis woonachtig waren. Gemeentes helpen deze jongeren zelden omdat ze tussen wal en schip vallen. Met een studiefinanciering kan je geen huis huren. Ook aanspraak op een wezen uitkering is niet mogelijk als de vader/dader nog leeft. Door de gebeurtenis, het gebrek aan een vaste verblijfplaats en afhankelijkheid van de omgeving wordt er vaak niet aan de voorwaarden voldaan om een uitkering aan te mogen vragen.

Deze jongvolwassenen zijn afhankelijk van mede-nabestaanden of vrienden die niet ervaren zijn in het opvangen van iemand die net door ernstig trauma is gegaan. Het is noodzakelijk om een vangnet te regelen voor deze jongeren, waarbij voorzien wordt in de basisbehoefte van een dak boven hun hoofd, zorg en inkomen. Een concrete, makkelijk uitvoerbare stap hierin zou zijn om huisartsen beter op de hoogte te brengen van Nationaal Psychotrauma Centrum ARQ, zodat zij eerder kunnen doorverwijzen. Dit is een centrum waar veel kennis is over de gevolgen van traumatische rouw. Nabestaanden geven aan dat zij pas laat kennisnamen van dit centrum, terwijl zij er achteraf wel erg door geholpen zijn. Ook horen wij van nabestaanden dat als zij dit op jonge leeftijd hebben meegemaakt, dat voor hen psychische problemen meer op de voorgrond kwamen in de pubertijd of op latere leeftijd.

“Hij heeft daarna zelfmoord gepleegd en kon niet onwaardig om te erven verklaard worden. Zijn familie heeft nu de meeste bezittingen van mijn moeder. Ze was vermoord toen ze aangaf te willen scheiden. Ze heeft niet de kans gehad om een advocaat op de hoogte te brengen. Daarom werd het verdeeld of ze nog gelukkig getrouwd waren, maar hij had het gedaan en zijn familie heeft nu het grootste deel van de nalatenschap van mijn moeder.”

Vrijwel alle kinderen van femicide-slachtoffers geven aan langdurigere ondersteuning te willen en te missen: een punt waar ze terecht kunnen voor vragen en hulp die anderen aan hun ouders vragen. Zo kunnen ze, onafhankelijk van hun omgeving, zo zelfstandig mogelijk hun pad bewandelen.

In Nederland komt maar langzaam de *Handle with Care* werkwijze van de AUGEO Foundation op gang. Handle With Care is een samenwerkingsinitiatief tussen Veilig thuis, leerplicht en scholen, waar tot nu toe slechts een aantal gemeenten gebruik van maken. Als politie aan de deur is gekomen vanwege een huiselijk geweldsincident bij een gezin met kinderen, wordt dit doorgegeven aan Veilig Thuis. Veilig thuis beoordeelt of leerplicht een signaal dient te krijgen, met daarin de naam en de geboortedatum van het kind, en het codewoord 'Handle with Care'. Leerplicht zorgt ervoor dat dit signaal bij de juiste school terecht komt, zodat de leraar van het kind ervan op de hoogte is dat er die dag ervoor een vorm van huiselijk geweld heeft plaatsgevonden, waardoor extra aandacht voor het kind gewenst is. Dit helpt kinderen om in een andere vertrouwde omgeving steun te ontvangen bij het omgaan en verwerken van de gewelddadige gebeurtenis. Met deze methode zijn tot nu toe goede ervaringen (zie bijlage 5). Bovendien kunnen ook crisisinterventieteam, de maatschappelijke opvang en de vrouwenopvang bij dit initiatief betrokken worden.

Ter inspiratie voor het vormgeven van deze ondersteuning voor jongvolwassenen kan bovendien gekeken worden naar de 'Childs Advocacy Centres' in de Verenigde Staten. Hier krijgen kinderen van huiselijk geweld of seksueel misbruik ondersteuning van een multidisciplinair team. Het team bestaat uit forensische interviewers, medische zorgverleners, hulpverleners op het gebied van geestelijke gezondheid, gezinsbegeleiders, officieren van justitie, politie en jeugdbescherming. Een vergelijkbaar multidisciplinair team zou opgezet kunnen worden voor kinderen van slachtoffers van intieme terreur en (bijna) femicide-slachtoffers. Mogelijk kan een dergelijk team ook meekijken naar gratis juridische ondersteuning voor jongvolwassenen van femicide-slachtoffers. Als deze teams ook in Nederland opgezet gaan worden, is het van belang dat de politie kennis heeft over het bestaan van dit team en dit bij het eerste verhoor met het kind bespreekt. Dit zorgt ervoor dat kinderen die het slachtoffer zijn van intieme terreur en kinderen van femicide-slachtoffers de weg naar dit team ook daadwerkelijk weten te vinden.

2.12 OPA'S EN OMA'S MEENEMEN IN GERECHTELIJKE UITSPRAKEN BETREFT CONTACT EN OMGANG NA FEMICIDE

“Na al die jaren is het gemis nog net zo erg. Ongelooflijk en onwerkelijk. We hebben onze kleinzoon nog twee keer gezien na haar dood.”

Bij de Federatie Nabestaanden Geweldslachtoffers spreken we veel opa's en oma's van de kant van de moeder die geen of weinig contact hebben met hun kleinkinderen. Deze mensen zijn hun dochter verloren aan femicide en vervolgens het contact met hun kleinkinderen kwijtgeraakt. Deze kinderen zijn dan veelal buiten de familiebanden van het slachtoffer geplaatst. Het effect wat dit op deze grootouders heeft is levenslang. Daarnaast zijn de kinderen naast hun moeder en hun vader, hierdoor ook hun grootouders kwijt.

Het is van belang om bij plaatsing van kinderen buiten de familiebanden van het slachtoffer automatisch te laten onderzoeken door de Raad voor de Kinderbescherming of omgang met familieleden van het slachtoffer (en eventueel familieleden van de pleger) het welzijn van de kinderen bevordert. Hierdoor kan veel leed voorkomen worden voor zowel de grootouders als de kinderen. Daarnaast moeten ook rechters hier rekening mee houden in hun uiteindelijke beslissing en Gecertificeerde instellingen in de uitvoering van deze beslissing.

Dit automatisch meenemen is van belang omdat het na moord zwaar is om dit soort procedures in gang te zetten en het voor sommigen financieel ook onhaalbaar is om deze onvoorziene kosten te dragen. Daarnaast voorkomt het spoedig regelen van de beste omgang veel psychisch leed.

“Jeugdbeschermer onderbouwt haar keuze om een kind van vijf jaar te laten opgroeien in het huis naast de woning waar zijn moeder is gewurgd door zijn vader: ‘Hij kent de burens al. Dat is zijn vertrouwde omgeving.’”

2.13 KINDEREN NA FEMICIDE IN PRINCIPLE NIET PLAATSEN BIJ DE DADER, ZIJN FAMILIE OF SOCIALE OMGEVING

Het is belangrijk dat er maatwerk geboden wordt bij het aanwijzen van de verzorgers van de kinderen die femicide hebben meegemaakt. Het is belangrijk dat in de eerste plaats gekeken wordt naar de behoeftes en alle belangen van het kind zelf, door echt te luisteren naar het kind, zodat zij een stem krijgen in deze beslissing. Ook kan het waardevol zijn om te kijken hoe de omgeving tegenover de gebeurtenis staat en om dit mee te nemen in de beslissing.

Uit de praktijk blijkt dat het niet onwaarschijnlijk is dat kinderen van femicide-slachtoffers bij familie of sociale omgeving van de (vermoedelijke) dader geplaatst worden. Dit kan van grote invloed zijn op herstel, vertrouwen in de samenleving en het goed doorlopen van de ontwikkeling. Bij deze kinderen is de kans minimaal dat contact met de kant van familie van het slachtoffer onderhouden wordt; dat er met inachtneming van het herstel van de kinderen over de traumatische gebeurtenissen gepraat en gehandeld kan worden; dat het verleden en herinneringen openlijk en eerlijk besproken kunnen worden; en dat dit geen extra onnodige negatieve invloed heeft op hun ontwikkeling. Het is zeer waarschijnlijk dat coping mechanismes ontwikkeld worden door deze kinderen om te (over) leven in een gezinssituatie waar de verzorger(s) een sterke emotionele en familiale band hebben met de dader van de moord.

Voor sommige kinderen kan het wel goed zijn om op weloverwogen, begeleide manier contact te houden met de familie of sociale omgeving van (vermoedelijke) dader, zodat zij bijvoorbeeld verhalen kunnen horen over wie hun vader was. Dit hangt af van de behoeften van het kind en hoe deze omgeving tegenover de gebeurtenis staat. In het artikel van de Volkskrant 'Wat gebeurt er met je leven als je vader je moeder vermoordt?' komt duidelijk naar voren wat de gevolgen voor kinderen kunnen zijn als zij niet voldoende meegenomen worden in het proces.

Kinderen plaatsen op een plaats waar rouw, trauma en de gevolgen hiervan, meegenomen worden in herstel en opbouw van een leven zonder geweld, is cruciaal voor het welzijn van deze kinderen in hun jonge en volwassen leven.

"Alles werd buiten mij om besloten, waardoor alles me overviel."

2.14 ZORGEN DAT BIJ HET OVERTREDEN VAN AFSPRAKEN MET DE VERZORGER PLAATSING VAN HET KIND VAN HET FEMICIDE-SLACHTOFFER BIJ DE VERZORGER HEROVERWOGEN WORDT

Uit een gesprek met nabestaanden blijkt dat er vanuit de rechter afspraken zijn opgelegd betreft contactmomenten tussen kinderen en grootouders, waarbij de geweldplegende ouder na de dood van de moeder het gezag had. Op deze afspraak stond een dwangsom wanneer deze door de geweldplegende ouder geschonden werd.

"We hebben meer dan 30.000 euro uitgegeven aan rechtszaken. We waren financieel en emotioneel uitgekleed. De dwangsom die hij moest betalen, omdat hij ons kleinkind wegghield is nooit betaald. Wij konden niets doen, want hij chanteert ons ermee. Het zou mooi zijn geweest als de rechter had gekeken wat dit met onze kleinzoon gedaan heeft."

Als de afspraken worden geschonden, moeten de grootouders zelf een gerechtelijke procedure starten om het geld te krijgen waar ze op basis van de dwangsom recht op hebben. Dit kan ook leiden tot het bieden van chantagekansen voor de overtreder. Bij deze nabestaanden zijn de grootouders onderdrukt door de geweldpleger om afstand te doen van de vordering, dan mochten zij hun kleinkind een keer zien.

Om dit soort vormen van afpersing te voorkomen is het van belang dat bij het niet-nakomen van de afspraken de plaatsing van het kind bij deze verzorger heroverwogen wordt door de rechter. Hierdoor blijft het belang van het kind centraal staan.

"Mijn grootste frustratie is dat instanties die zich bezighouden met de bescherming van kinderen gewoon geen mogelijkheden hebben om in te grijpen wanneer door meerdere instanties onveiligheid wordt geconstateerd (bijvoorbeeld de omgang tijdelijk te laten opschorten of iets dergelijks). Wanneer een ouder dan zelf ingrijpt, wordt die ouder gezien als de boosdoener, want kinderen hebben recht op beide ouders en geen omgang met een ouder wordt gezien als zorg. Door niet handelen van instanties heb ik mij nu genoodzaakt gevoeld alsnog een procedure te starten met alle mogelijke gevolgen van dien. Ik vind dit schandalig en zo werken instanties continu onveiligheid in de hand."

NAWOORD

Het is aangrijpend om de realiteit onder ogen te zien. De verhalen van slachtoffers, kinderen en nabestaanden leggen bloot dat er tekort wordt geschoten in het zorgen voor en beschermen van kinderen die te maken hebben met intieme terreur en femicide. De kinderen waarvan wij verwachten dat ze in hun volwassen leven zorgdragen voor zichzelf en anderen, in hun jonge leven de bescherming bieden die bijdraagt aan een veilige, gelukkige en gezonde toekomst, is niet alleen onze verantwoordelijkheid maar ook rechtvaardig.

Dit aanpakplan uitvoeren, door ontwikkelen en resultaten blijvend te evalueren vraagt om samenwerking en acute actie. Kinderen en jongvolwassenen die intieme terreur of femicide hebben meegemaakt, verdienen wetgeving en maatregelen die hun veerkracht ondersteunt om het beste uit zichzelf te kunnen halen.

Barbara Godwaldt

BRONNEN VOOR VERDERE INFORMATIE

Onderzoeken:

Waar geweld uit beeld raakt, auteurs: Mr. Dr. K.D. Lünemann, Dr. M.K.M. Lünemann, R. de Paus, in samenwerking met Verwey-Jonker Instituut, April 2025. De publicatie kan gedownload worden op: <http://www.verwey-jonker.nl>.

Als contact niet vanzelfsprekend is, auteurs: Mr. Dr. K.D. Lünemann en Dr. M.K.M. Lünemann in samenwerking met het Verwey-Jonker instituut, oktober 2024. De publicatie kan gedownload worden op: <http://www.verwey-jonker.nl>.

Derksen, E.C.L.J., Kennis, M. I. J., Kloosterman, J.G., Moons E.A.L.M.G., en Peters V.B.M. (2024). Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend gedrag 2024, Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek-en Documentatie Centrum/Centraal Bureau voor de Statistiek.

<https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2024/prevalentiemonitor-huiselijk-geweld-en-seksueel-grensoverschrijdend-gedrag-2024?onepage=true#c-2--Psychisch-geweld-in-huiselijke-kring>

M. Dekker, M. Haagmans, en B. Louter. (2020). Handle with Care Eindrapport. Snelle steun voor kinderen die thuis ernstig geweld meemaken. Driebergen-Rijsenburg: Augeo Foundation.

J.A. Blake, H.J. Thomas, B. Mathews, D.M. Lawrence, D.M. Haslam, D.J. Higgings, E. Malacova, H.E. Erskine, en J.G. Scott.(2025). Childhood experiences of domestic violence and its association with mental disorders and health risk behaviours. The British Journal of Psychiatry, 1-8. doi:10.1192/bjp.2025.10362.

N. Piepers, W. Buysse, M. Bruning, B. van Dijk en N. van Capelleveen. (2020). Evaluatie pilot geïntegreerde aanpak huiselijk geweld, Amsterdam: DSP-groep in opdracht voor de Raad voor de rechtspraak.

Boekenlijst:

Met liefde heeft het niets te maken van Ariane Hendriks en Ingrid Vledder Uitgeverij Cargo, 2025

Psychisch geweld elf vrouwen doorbreken de stilte, uitgegeven door Amnesty International, maart 2025.

Documentaire:

‘Blauwdruk’ van Sara Kolster en Perla Joy.

Bronnen over Europese verdragen:

Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Verdrag van Istanbul). Link naar het Verdrag van Istanbul (Nederlandse versie): <https://wetten.overheid.nl/jci1.3:c:BWBV0006074&z=2016-03-01&g=2016-03-01>

GREVIO(2025) First thematic evaluation report Netherlands: <http://rm.coe.int/first-thematic-evaluation-report-on-the-netherlands/488028f8df>

Overige online bronnen:

Stichting Civil Care, het landelijk netwerk Zorg Straf en het programma Geweld hoort nergens thuis. 2021. Visie gefaseerd samen werken aan veiligheid. Geraadpleegd op 25 oktober 2025. <https://vng.nl/sites/default/files/2021-01/20210125-visie-gefaseerd-samenwerken-aan-veiligheid-def.pdf>.

ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum. (z.d.). Onze organisatie. Alle psychotrauma expertise onder één dak. Geraadpleegd op 25 oktober 2025, van <https://arq.org/over-arq/onze-organisatie>

National Children's Advocacy Center. (z.d.). About us. Who We Are. Nationalcac. Geraadpleegd op 25 oktober 2025, van <https://www.nationalcac.org/about-us/>.

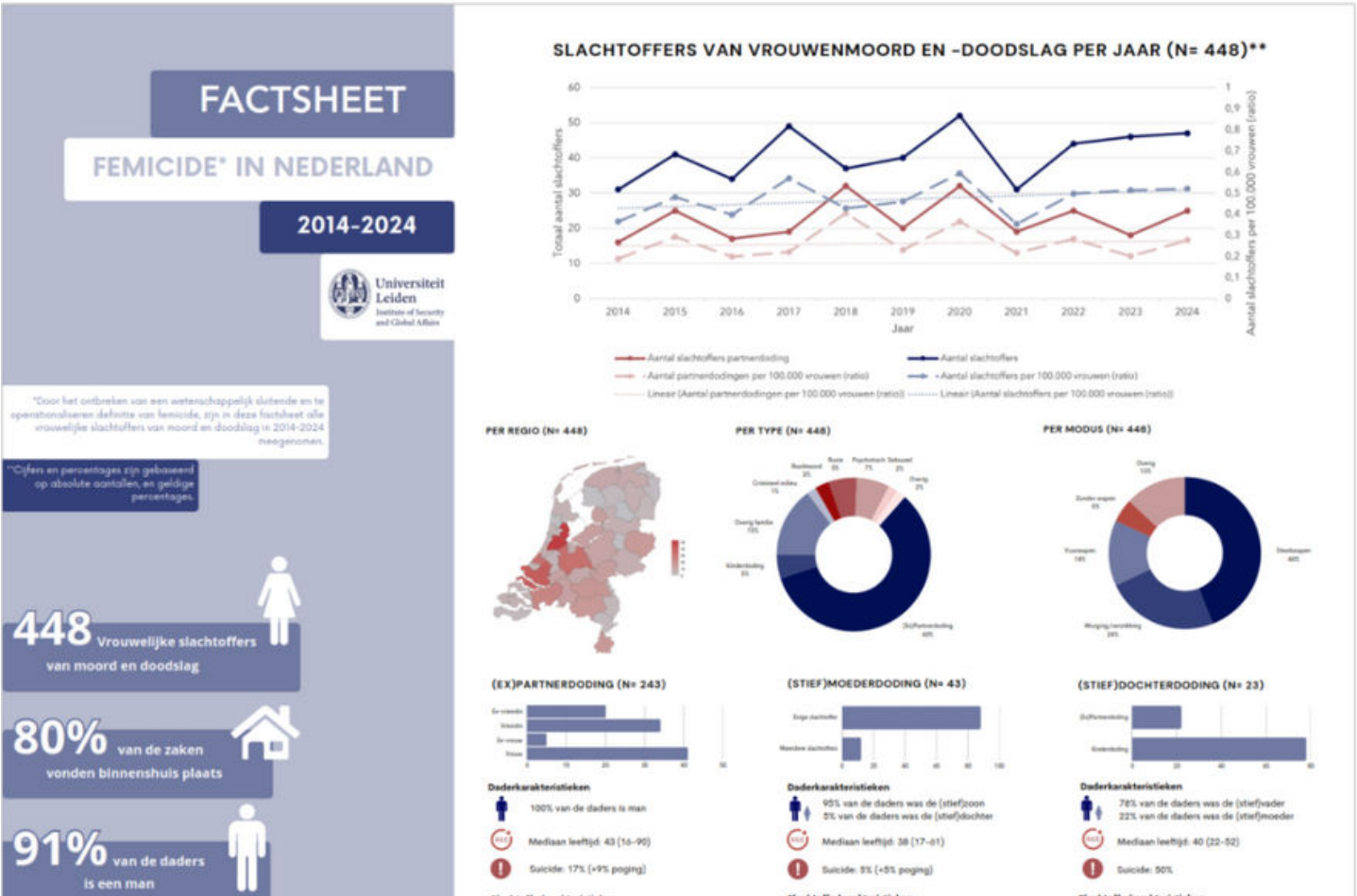
De Rechtspraak. (z.d.). Huiselijk geweld – Rechtbank Rotterdam. Geraadpleegd op 25 oktober 2025, van <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Rotterdam/Regels-en-procedures/Paginas/huiselijk-geweld.aspx>.

De Rechtspraak. (5 november 2020). Combinatiezitting straf- en civiele zaken maakt onderliggende problemen huiselijk geweld beter zichtbaar. Tussenevaluatie pilot 'Geïntegreerde aanpak huiselijk geweld', <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/Combinatiezitting-straf--en-civiele-zaken-maakt-onderliggende-problemen-huiselijk-geweld-beter-zichtbaar.aspx>.

Bomers, L. en Tijmstra, F. (2024, 3 april). Hoe rechters in Rotterdam samen proberen huiselijk geweld te bestrijden: 'Je moet het patroon zien'. EenVandaag. Geraadpleegd op 25 oktober 2025, van <https://eenvandaag.avrotros.nl/artikelen/hoe-rechters-in-rotterdam-samen-proberen-huiselijk-geweld-te-bestrijden-je-moet-het-patroon-zien-149555>.

Van Dongen, M. en Kraak H. (7 november 2025). Wat gebeurt er met je leven als je vader je moeder vermoordt? De Volkskrant. <https://www.volkskrant.nl/binnenland/wat-gebeurt-er-met-je-leven-als-je-vader-je-moeder-vermoordt-elke-dag-is-een-worsteling-echt-elke-dag~bccfa64e/>.

BIJLAGE 1 FACTSHEET FEMICIDE IN NEDERLAND

BIJLAGE 2 FACTSHEET INTIEME TERREUR

Geweld hoort nergens thuis

Factsheet Intieme terreur

Intieme terreur wordt vaak niet herkend. Doel van deze factsheet* is om aan een breed publiek van professionals in domein van zorg, veiligheid, maar ook bijvoorbeeld onderwijs en sportvereniging toe te lichten wat intieme terreur is.

Wat is Intieme terreur?

Intieme terreur is een ernstige vorm van partnergeweld en kenmerkt zich door een patroon van controle en dwang. Dit kan zich uiten in het isoleren, vernederen, intimideren van de partner tot ernstig fysiek geweld en seksueel geweld. Ook kan het gaan om controle van de financiën en dreigementen (tegen het slachtoffer, de kinderen of huisdieren). Uit onderzoek blijkt dat intieme terreur vooral – maar niet uitsluitend – wordt gepleegd door mannen. Het is een proces waarin de afhankelijkheid wordt vergroot en weerbaarheid wordt ondermijnd. Er is sprake van een

continue dreiging, waardoor het slachtoffer in angst leeft en waar ook de kinderen onder lijden. Het gaat bij intieme terreur niet alleen om gedragingen, maar om een continu proces waarbij inbreuk gemaakt wordt op persoonlijke en vrijheidsrechten.

Intieme terreur kan subtiel beginnen en heeft een geleidelijk verloop, waardoor samenwerking nodig is om de problematiek te herkennen. Intieme terreur kent een hoog risico op fysieke en psychische schade en zelfs fatale afloop.

Wat moet je weten?

- Vrouwen, mannen en kinderen kunnen slachtoffer zijn van intieme terreur. Weet dat gender een rol speelt bij dwang en controle: vrouwen zijn vaker slachtoffer.
- Intieme terreur komt voor in alle lagen bevolking.
- Laat je niet leiden door eerste indrukken en eigen voorkeuren. Bij intieme terreur kan de ene betrokkene kalm en prettig overkomen, de ander verward en grillig.
- Intieme terreur is eenzijdig, maar kan gepaard gaan met verzet door het slachtoffer. Denk bij geweld door beide partners niet te snel "Waar twee vechten hebben twee schuld".
- Intieme terreur hoeft niet altijd gepaard te gaan met fysiek geweld.
- Impact op kinderen is groot. Bij intieme terreur worden kinderen zelf ook vaak gekleineerd, gedwongen of gecontroleerd door de pleger.

Wat moet je doen of juist niet?

- Spreek apart met de betrokkenen en vraag door op de feiten.
- Bespreek met betrokken kinderen wat er gebeurd is en wat er volgt en zorg dat er een vertrouwenspersoon is voor de kinderen.
- Maak gebruik van hulpvragen: <https://gezinsprofielen.augeo.nl/augeo-special-gezinsprofielen/goede-screening-en-analyse>.
- Bespreek de onveiligheid samen met het slachtoffer. Check de rode vlaggen en vraag naar de kans op escalatie van geweld. Neem het slachtoffer serieus, de angst van het slachtoffer is een belangrijk signaal.
- Bij vaststelling acute onveiligheid: prioriteit = veiligstelling!
- Ga ook het gesprek aan met de pleger, dat kan de-escalierend werken.
- Bij afhaken: uit je bezorgdheid en vraag of je contact mag houden.
- Maak concrete en haalbare afspraken over vervolgstappen.
- Beloof niets dat je niet kunt waarmaken.
- Betrek andere professionals.
- Betrek de sociale context: het eigen netwerk, betrek lotgenoten, lokaal wijkteam.

Bij vaststelling van acute onveiligheid: neem contact op met Veilig Thuis of Politie

* Deze factsheet is ontwikkeld in opdracht van het programma Geweld hoort nergens thuis en mede tot stand gekomen met ondersteuning van Anne Groenen (Expertisecentrum Resilient People), Katinka Lünemann (Verwey-Jonker Instituut), Sander van Arum (Stichting Civil Care), Gerda de Groot (Fier), Heleen Sillekens (Sterk Huis), Pascale Franck (EFJCA) en Gerianne Rozema (Sterk Huis).

Welke rode vlaggen kunnen – ook bij intieme terreur – duiden op escalatie van geweld of zelfs een fatale afloop?

- Stalking
- Bedreiging met de dood (richting slachtoffer of de kinderen of dreiging zelfdoding)
- Wapenbezit of gebruik van wapens
- Recent gewelddadig gedrag
- Geweld tijdens zwangerschap
- Gedwongen seks
- Onthouden van zorg die acuut de gezondheid bedreigt
- Poging verwurging, verstikking of verdrinking
- Extreme angst bij het slachtoffer dat haar leven of dat van de kinderen in gevaar is
- Slachtoffer durft niet te spreken in de buurt van de partner en/of toont angst voor de partner
- Toenemende escalatie van ernst en/of frequentie van geweld

Vanuit meerdere onderzoeken wordt bevestigd: het motief voor de partnerdoding blijkt veelal angst om door het slachtoffer verlaten te worden, gevolgd door het beschouwen van het slachtoffer als 'eigendom'. Deze rode vlaggen zijn vooral belangrijk om te herkennen in combinatie met bijkomende factoren: persoonlijkheidsproblematiek, bezits- drang en controledrift, jaloezie als uiting van bezitsdrang, middelen-gebruik (drank en drugs) en stressfactoren zoals: werkloosheid / financiële stress/ psychologische stress.

Een rode vlag = acute onveiligheid.

Dit betekent prioriteit richten op veiligheid & bescherming i.s.m. Veilig Thuis en Politie.

Kenmerken

Bij intieme terreur komen de kenmerken vaak in combinatie voor:

1. Honeymoonfase versnellen & isoleren

Bij de start van de relatie wordt geprobeerd het slachtoffer in te palmen en haar te verleiden om versneld te gaan samenwonen of trouwen. Een controlerende partner zal proberen zijn partner af te sluiten van vrienden en familie of het contact met hen te beperken, zodat je niet de ondersteuning krijgt die je nodig hebt, bijvoorbeeld door:

- voor het gemak gedeelde telefoon- en sociale-media-accounts voorstellen;
- contact met de familie afhouden;
- foutieve informatie geven of leugens over de partner verzinnen tegen anderen;
- alle telefoongesprekken met familie en vrienden volgen en de lijn verbreken als iemand probeert in te grijpen;
- de partner overtuigen dat haar familie niet om haar geeft en niet met haar wil praten;
- social media kanalen blokkeren, accounts opheffen.

2. Activiteiten volgen & digitale terreur

Dwangmatige controle kan zich ook uiten door:

- het huis (bijvoorbeeld ook slaapkamer en badkamer) te voorzien van camera's of opnameapparatuur, soms met behulp van tweerichtingsbewaking om de partner overdag thuis te spreken;
- tracking devices op mobiele telefoon of in auto (om bijvoorbeeld locatie te kunnen bepalen), al dan niet met medeweten van de partner;
- bijvoorbeeld shaming op sociale media, het (al dan niet stiekem) bekijken van zoekgedrag, mails op internet en social media (er bestaan bijvoorbeeld apps waarbij je ongezien kan inbreken op whatsapp), catfishing (opmaken van vals profiel door eigen partner om bijvoorbeeld partner te kunnen beschuldigen van ontrouw);
- De boodschap van controle richting slachtoffer staat hiermee ook centraal. Vernedering wordt hierdoor onderdeel van wat al een duidelijke grensovertreding is.

3. Autonomie beperken/ontzeggen en afhankelijkheid vergroten

dit kan zich uiten in:

Beperken van bewegingsvrijheid:

- niet toestaan dat je naar je werk of naar school gaat;
- het beperken van toegang tot vervoer;
- alle bewegingen volgen buitenshuis;
- toegang verkrijgen tot mobiele telefoon van de partner (en bijvoorbeeld ook wachtwoorden).

Het kan zich ook uiten door totale controle over de activiteiten in de thuissituatie, bijvoorbeeld het tijdstip van eten tot de wijze waarop toiletpapier moet hangen.

Versterking van traditionele genderrollen

Door scherp onderscheid te maken tussen de man-vrouw rollen in de relatie kan een claim worden gelegd op het kostwinnerschap om hierdoor de partner te dwingen om te zorgen voor het schoonmaken, koken en kinderopvang.

Financiële controle

Het beheersen van financiën is een manier om iemands vrijheid en vermogen om de relatie te verlaten te beperken. Financiële controle kan o.a. worden gedaan door:

- weinig geld beschikbaar te stellen, nauwelijks voldoende voor essentiële zaken, zoals voedsel of kleding;
- het beperken van toegang tot bankrekeningen;
- financiële middelen verbergen;
- voorkomen dat de partner over pasjes of creditcard beschikt;
- nauwlettend toezicht houden op de uitgaven.

Controle over gezondheid en lichaam

Dwingende controle kan ook gelden m.b.t. hoeveel de partner eet, slaapt of tijd doorbrengt in de badkamer. Er kan bijvoorbeeld van de partner worden verlangd dat deze na elke maaltijd calorieën telt of dat deze zich aan een strikt trainingsregime houdt of welke –of hoeveel- medicatie mag worden ingenomen, verplicht medicatie nemen voor niet bestaande stoornis, en of de partner naar de dokter mag gaan.

4. Psychologische manipulatie (gaslighting)

De pleger is erop uit het slachtoffer mentaal te ontredde. Dit probeert de pleger te bewerkstelligen door bij het slachtoffer twijfel te zaaien aan het eigen gezonde verstand. De pleger zal de werkelijkheid glashard ontkennen, of precies het tegendeel beweren van eerder door hem gedane uitspraken. Ze zullen manipuleren, liegen om hun zin te krijgen en je ervan te overtuigen dat je ongelijk hebt.

5. Uitschelden, vernederen en bekritisieren

Kwaadaardige opmerkingen, scheldwoorden en frequente kritiek zijn allemaal vormen van pestgedrag gericht op ondermijning van het zelfvertrouwen. Hierdoor heeft het slachtoffer de beleving onbelangrijk te zijn en tekort te schieten.

6. Jaloezie en chantage

Jaloezie kan een uiting zijn van dwingende controle. Bijvoorbeeld klagen over de hoeveelheid tijd die met familie en vrienden wordt doorgebracht, zowel online als offline. Dit is een manier om af te bouwen en het contact met de buitenwereld te minimaliseren, door het slachtoffer zich schuldig te laten voelen. Tevens kan de pleger zijn partner chanteren en zo dwingen om handelingen te doen of na te laten.

7. Kinderen tegen de partner opzetten (parental alienation)

Een pleger van intieme terreur kan de kinderen tegen zijn partner opzetten door hen te vertellen dat de ander een slechte ouder is of door de partner in het bijzijn van de kinderen te kleineren, wat het gevoel van machteloosheid bij het slachtoffer kan versterken.

8. Derden gebruiken of opzetten tegen de partner & misleiding

- Omstaanders, familie, vrienden worden mee ingezet in acties tegen de partner. Bijvoorbeeld in het verspreiden van geruchten en roddels, in het mee afwijzen of beschamen van de partner. Zij kunnen mee worden ingezet om contact met de partner mogelijk te maken.
- Denk hier aan rechtszaken, (valse) meldingen bij Veilig Thuis of politie, aan beïnvloeden van huisarts, schoolarts, coach of leerkracht of directie van school, burens, werkkring.

9. Seksuele dwang

Dit kan zich uiten door bijvoorbeeld eisen die gesteld worden aan de frequentie van seks of de handelingen tijdens de seks. Er kan bijvoorbeeld dwingend worden verzocht om seksuele foto's of video's te maken of geweigerd worden een condoom te dragen. De partner krijgt de boodschap dat ze zich aan zijn eisen en wensen dient te conformeren en dit anders grote gevolgen kan hebben.

10. Dreiging met suicide of bedreigen kinderen of huisdieren

Als fysieke, emotionele of financiële bedreigingen onvoldoende werken kan worden geprobeerd de partner onder controle te krijgen door inzet van kinderen of huisdieren. Bijvoorbeeld door:

- dreiging zichzelf iets aan te doen;
- gewelddadige bedreigingen tegen de kinderen te uiten;
- dreigen de jeugdbescherming in te schakelen om te melden dat de partner haar kinderen verwaarloost of misbruikt terwijl dat niet het geval is;
- de partner intimideren door te dreigen met het nemen van belangrijke beslissingen over de kinderen zonder haar toestemming;
- dreigen de kinderen te ontvoeren of te doden
- dreigen het huisdier weg te doen of iets aan te doen.

Weet: intieme terreur stopt – vaak – niet bij verbreken relatie!

Na verbreken van de relatie kan het terreur voortduren door bijvoorbeeld stalking of inzet van vele juridische procedures. Juist het verbreken van de relatie kan leiden tot escalatie!

1 december 2021

Nationaal programma
'Geweld hoort nergens thuis'
is een initiatief van:

Ministerie van Volksgezondheid,
Werkloosheid en Sport

Ministerie van Justitie en Veiligheid

BIJLAGE 3 FACTSHEET SIGNALLEN VAN INTIEME TERREUR BIJ KINDEREN

SIGNALLEN VAN INTIEME TERREUR BIJ KINDEREN

GEDRAG

Hyperalert

Altijd opletten, op scherp staan, schrikachtig reageren.

Angstklachten

Overmatig piekeren, slaapproblemen, nachtmerries.

Agressief gedrag

Boosheid, driftbuien, vechten met leeftijdsgenoten.

Problemen op school

Concentratie problemen, slechtere prestaties, spijbelen.

EMOTIES

Bang

Voor herhaling van geweld of voor verlies van een ouder.

Schaamte of schuldgevoel

En proberen dit te verbergen.

Depressieve of suicidale gedachten

'Afgestompt', weinig emoties tonen, eenzaamheid.

Verdriet

Verlies van veiligheid, een fijne thuissituatie of van een ouder.

RELATIES

Verstoorde hechting

Moeite met vertrouwen, en aangaan stabiele relaties.

Contactverlies

Afkeren van de niet-gewelddadige ouder, dit kan leiden tot contactverlies

Loyaliteitsconflicten

Moeite met kiezen tussen ouders, schuldgevoelens.

Sociaal isolement,

Minder contact met vrienden, weinig praten.

NA FEMICIDE

- **Acute traumatisering:** Getuige zijn van geweld of de dood van een ouder is een van de meest ingrijpende jeugdervaringen.
- **Complexe rouw:** Verlies van moeder, vaak ook verlies van vader (door detentie of suicide), wat leidt tot dubbele rouw.
- **Verhoogd risico op psychiatrische stoornissen:** PTSS, depressie, angststoornissen, gedragsstoornissen.
- **Verlies van basisveiligheid:** Wegvallen verzorgers, uithuisplaatsing, onzekerheid over toekomst.

STICHTING VOORKOMING VAN KINDERMISHANDELING & HET LOCK

BIJLAGE 4 GEZINSPROFIELEN VAN HET VERWEY-JONKER INSTITUUT

Wat is het? In een notendop

Bij deze gezinnen staat een hoge mate van stress centraal, veroorzaakt door een opeenstapeling van factoren. Dit leidt herhaaldelijk tot conflicten waarbij het (ernstige) geweld ook van twee kanten kan komen. Regelmatig gaat dit samen met alcoholmisbruik bij een van de partners. De kinderen kunnen slachtoffer zijn en getuige. In beide gevallen spreken we van kindermishandeling.

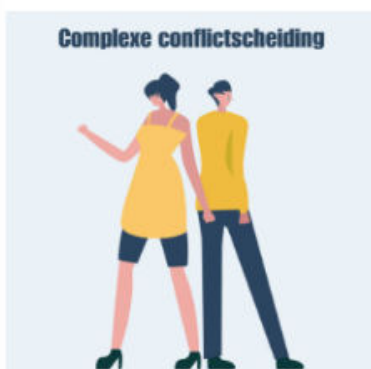
Wat is het? In een notendop

Hier staat op de voorgrond dat één (of beide) partners vanwege een beperking of psychische problemen langdurige zorg nodig heeft. Geweld tussen partners kan een rol spelen. Er is vaak een onveilige opvoedsituatie voor de kinderen en verwaarlozing komt vaak voor.

Wat is het? In een notendop

De (ernstige) gedragsproblemen van kinderen kunnen een reactie zijn op het geweld in huis of komen voort uit aangeboren problematiek. Het gedrag kan conflicten en geweld veroorzaken tussen beide ouders onderling, of tussen ouder en kind. Er is veel opvoedstress en onveiligheid voor de gezinsleden.

Wat is het? In een notendop

Het kenmerk van van dit gezinsprofiel is dat de problemen vooral rond de omgang spelen na echtscheiding. Na de scheiding is er met name psychisch geweld en een juridisch gevecht om de kinderen. Kinderen hebben last van conflicten van ouders.

Wat is het? In een notendop

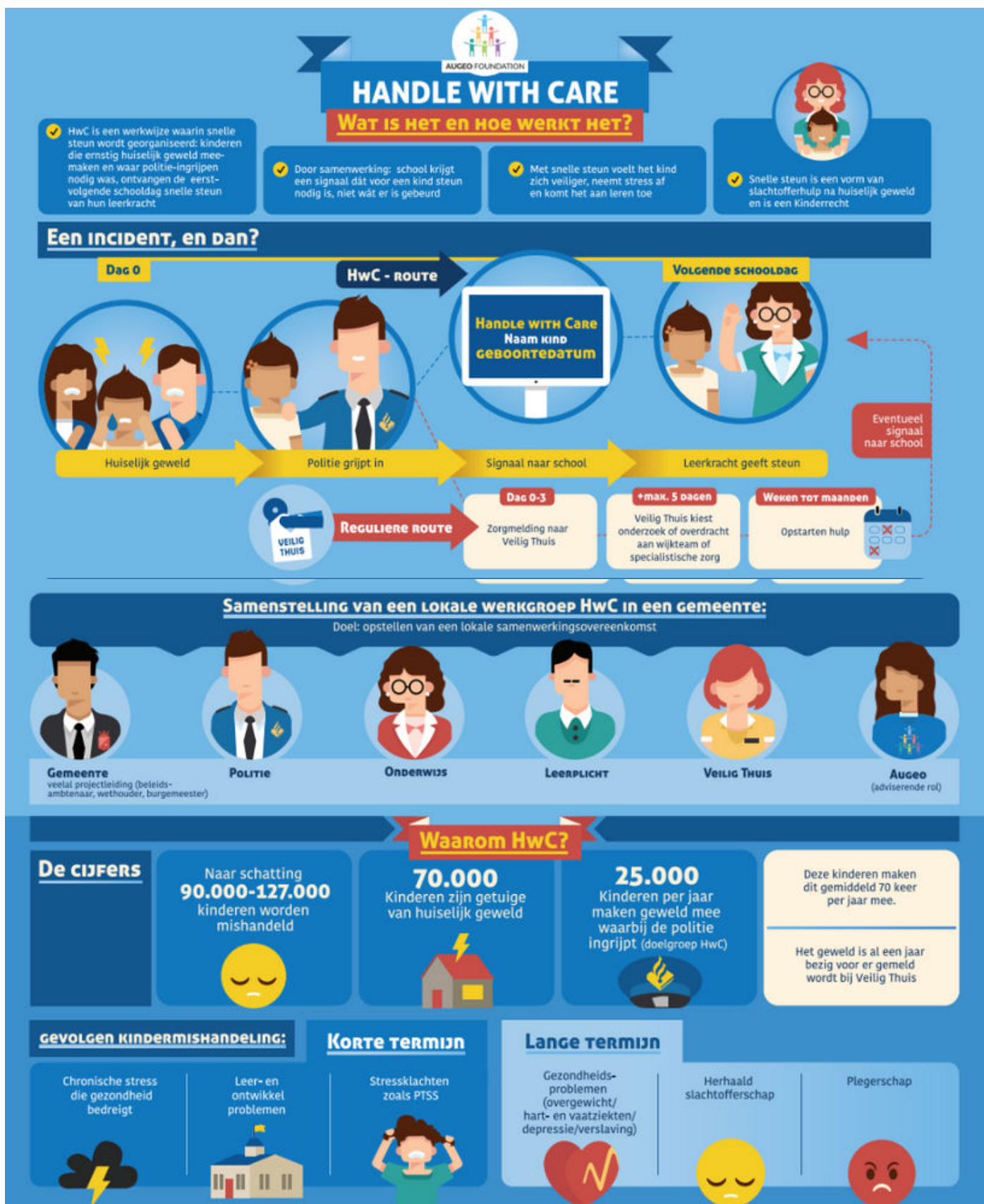
Bij intieme terreur is er sprake van een machtsverschil tussen de partners. Eén partner, meestal de man, oefent dwang en controle uit op zijn partner. Door haar vrijheid te beperken, haar te isoleren en door het gebruik van, vaak ernstig, geweld, ook seksueel. Het slachtoffer en de kinderen voelen zich continu bedreigd en onveilig.

Kortom:

eenzijdig geweld, waarbij controle en macht het doel is van de pleger over het slachtoffer.

Intieme terreur kan leiden tot chronische angst bij het slachtoffer.

BIJLAGE 5 INFOGRAPHICS HANDLE WITH CARE

HANDLE WITH CARE

Het onderzoek

HwC betekent snel steun op school als je thuis ernstig geweld meemaakt waarbij de politie is betrokken

ART. 39 van het Kinderrechtenverdrag

Als je slachtoffer bent van geweld en mishandeling, moet je goede hulp krijgen om weer verder te kunnen met je leven

Pilootgemeenten 2019

START PILOTPROJECTEN 2020
34 gemeenten
+ 70 geïnteresseerde gemeenten

Politie-incidenten: wat kinderen meemaken:

- ✓ Geschreeuw, geweld tussen ouders, hectische situatie
- ✓ Politie rapporteert bijvoorbeeld: vernielingen in huis, geweld naar personen met voorwerpen als hamer, dronkenschap, kinderen bellen zelf politie, ouder/kind uit huis voor eigen veiligheid
- ✓ Alle kinderen waren daadwerkelijk getuige en soms zelf ook slachtoffer van geweld
- ✓ Kinderen zijn bang en overstuur
- ✓ Politie komt bij herhaling naar incidenten

"De kinderen krijgen geen rust. In twee weken tijd zijn er vijf meldingen bij de politie geweest"

HWC SIGNALLEN IN PILOTREGIO HEERLEN 2019

Bijna alle pilotscholen hebben één of meer HwC signalen ontvangen. Een gemiddeld grote gemeente 3 à 4 kinderen in de basisschoolleeftijd.

25 SCHOLEN, 6974 LEERLINGEN

- 6-13 signalen: 10 scholen: 40%
- 2-5 signalen: 10 scholen: 40%
- 1 signaal: 4 scholen: 16%
- 0 signalen: 1 school: 4%

HOE ZIET DE VOLGENDE SCHOOLDAG ER UIT VOOR KINDEREN DIE GEWELD MEEMAKTEN

- ✓ Verzuim zonder afmelden of te laat: 20%
- ✓ Praktische problemen (huiswerk niet af, ontbrekende schoolspullen, toets niet geleerd)
- ✓ Stress: 25% milde stresssignalen (afhankelijk, angstig en teruggetrokken, opstandig, ongeconcentreerd, verdrietig)

Hoe ziet steun er uit

Aan 170 leerlingen werd snel steun op maat geboden. Deze steun is normaliserend en veerkrachtversterkend. (helpt het normale leven op te pakken en versterkt veerkracht van de leerling) en varieert:

Vergroten nabijheid: bv knuffel, luisterend oor

Positieve aandacht: compliment

veiligheid: veilige omgeving, rust en structuur

support i.p.v. straf: bv bij te laat komen

Extra in de gaten houden:

Sociaal contact: leerling met vriendje laten samen werken

Gesprek/er over praten

Praktische hulp: bv bij vergeten spullen, bij te laat komen

Leerondersteuning: bij gemiste lesstof/huiswerk, bieden herkansing bij toetsen

Praten

De HwC pilotscholen vinden dat er vaker en opener gesproken wordt over gezinsgeweld

- ✓ een derde van de leerlingen en bijna de helft van de ouders praat uit zichzelf met de leerkracht over het gezinsgeweld
- ✓ een derde van de leerlingen praat na een uitnodiging van de leraar, over het gezinsgeweld

Welke leerlingen zijn betrokken bij een HwC signaal:

- ✓ over een derde had leerkracht geen zorgen en geen signalen opgevangen
- ✓ over twee derde had leerkracht algemene zorgen over thuissituatie
- ✓ kinderen worden veelal beschreven als 'opvallend onopvallende' teruggetrokken leerlingen

8 Onderwijsprofessionals zijn na enkele maanden bevraagd:

- ✓ drie professionals hadden inmiddels meer signalen over hetzelfde kind ontvangen
- ✓ geen van de professionals had contact met VT of andere hulpverleners gehad over de onveilige thuissituatie

Meer informatie op: augeo.nl/handle-with-care

BIJLAGE 6 AFWEGINGSKADER VADER-KIND CONTACT

